



Bron: Louis Drent

HET GIFS PROJECT: SOCIO-CULTURELE EN ECONOMISCHE WAARDE VAN KUSTVISSERIJ IN HET KANAAL EN DE ZUIDELIJKE NOORDZEE

Tim Acott, Julie Urquhart



Tim Acott



Julie Urquhart

School of Science, University of Greenwich

Central Avenue Chatham Maritime Kent, ME4 4TB,
Verenigd Koninkrijk

E-mail: T.G.Acott@greenwich.ac.uk

E-mail: J.Urquhart@greenwich.ac.uk

INLEIDING

De zee blijft ongekend en mysterieus en voor veel mensen is het eten van zeevruchten de enige verbinding met de mariene wereld. In kustplaatsen is deze link met de zee echter meer uitgesproken en doordringt hij de plaatselijke cultuur en maatschappij. Tegenwoordig wordt de visserij geconfronteerd met grote uitdagingen en veranderingen. Maatregelen die vanuit het beleid getroffen worden als antwoord op achteruitgaande visbestanden steunen vooral op biologische en ecologische kennis, maar hebben ook een impact op de gemeenschappen die afhankelijk zijn van deze visserij. Naast het economische belang is er dan ook steeds meer erkenning voor de sociale en culturele rol van kustvisserij in lokale gemeenschappen op vlak van cultureel erfgoed, plaatsbeleving, gemeenschapsidentiteit en sociale cohesie.

HET GIFS PROJECT

Het GIFS project (Geography of Inshore Fishing and Sustainability - Geografie van Kustvisserij en Duurzaamheid) wordt gefinancierd door het Interreg IVA 2-zeeënprogramma. Het werd gelanceerd in januari 2012 en loopt tot september 2014. Het project is een interdisciplinair samenwerkingsverband tussen zes projectpartners in België (het Vlaams Instituut voor de Zee), Engeland (de Universiteit van Greenwich en de Universiteit van Brighton), Frankrijk (Universiteit van Brest en AGROCAMPUS Ouest in Rennes) en Nederland (de Gemeente Middelburg). Het GIFS project richt zich op het onderzoeken van de sociaal-economische en culturele betekenis van de kustvisserij in kustgemeenschappen langs het Kanaal en de zuidelijke Noordzee. Door hierin een beter inzicht te verwerven, streeft GIFS ernaar om een betere basis te bieden voor het visserijbeleid, voor strategieën voor kustvernieuwing en voor een duurzame gemeenschapontwikkeling.

‘Kustvisserij’ wordt in de verschillende GIFS partnerlanden anders gedefinieerd. In Nederland betreft het bijvoorbeeld schepen met een motorvermogen van minder dan 300 pk, die kleiner dan 24 meter zijn en die binnen de 12-mijlszone vissen. Het Belgische kustvissersegment omvat dan weer alle vissersvaartuigen die volgens de ‘Officiële lijst der Belgische vissersvaartuigen’ - bijgehouden door het departement Maritiem Vervoer van de Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer - een motorvermogen hebben van 221 kW of minder, eventueel met inbegrip van het bijkomende motorvermogen, en een tonnenmaat van hoogstens 70 GT. Ze mogen bovendien enkel zeereizen ondernemen van een door de minister te bepalen maximale duur (momenteel 48 uur), waarvan het begin en einde in een Belgische haven liggen en waarvoor de Dienst gunstig heeft beslist over de aanvraag. In Frankrijk verstaat men onder kustvisserij (of ‘petite pêche cotière’) de schepen die kleiner zijn dan 12 meter en geen gebruik maken van sleeptuigen. De zeereis omvat er maximaal 24 uur. In het Verenigd Koninkrijk ten slotte slaat kustvisserij op schepen kleiner dan 10 meter waarmee in de kustwateren gevist wordt. Meestal gebeurt dit tot 6 mijl van de kust, maar het kan ook tot 12 zeemijl oplopen.

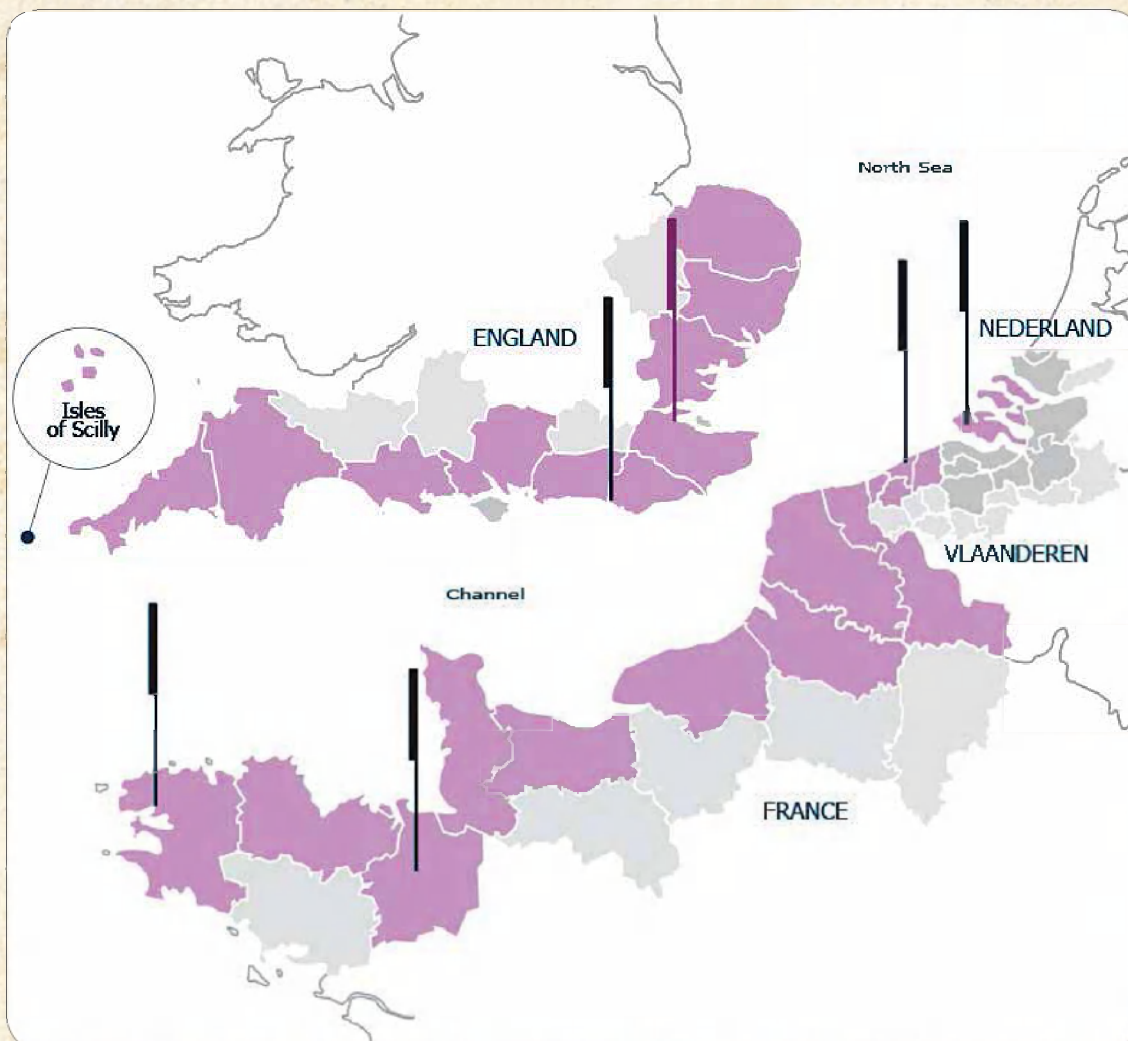


Fig. 1 Studiegebied van het GIFS project (Bron: Interreg IVa 2 Zeeën).

Om vergelijking tussen de verschillende landen mogelijk te maken, werd er binnen het GIFS project gekozen voor een algemene definitie van kustvisserij, namelijk 'de vissersvaartuigen die vissen binnen 12 mijl van de kust'. Op deze manier is de link met het ruimtelijk gebruik van de mariene wateren duidelijk opgenomen in de definitie. GIFS zal een 'Geografie van kustvisserij' ontwikkelen (bestaande uit een 'kustwiki' en een 'toolkit'), samen met een gevalstudie over kustvernieuwing die zal helpen om een gezamenlijke identiteit, ervaringen en beste praktijken te creëren. Tegelijk wordt de problematiek van de kustvisserij onder de aandacht van beleids-makers gebracht, om zo een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van een effectief kustbeheer en visserijbeleid.

GIFS THEMA'S

Door het verkennen van drie thema's - 'Kustzonebeheer en kustvisserij', 'Vissersplaatsen en gemeenschappen' en 'Economie en vernieuwing in vissersgemeenschappen' - wil GIFS een geografie van de kustvisserij voortbrengen.

Kustzonebeheer en kustvisserij

In het thema 'Kustzonebeheer en kustvisserij' wordt een analyse gemaakt van formele en informele beleidsstructuren met betrekking tot kustvisserij in de verschillende gebieden langsheen het Kanaal en de zuidelijke Noordzee. Het Vlaams Instituut voor de Zee neemt deze activiteit op zich in samenwerking met de Gebiedswerking Kust. In een eerste fase werd het visserijbeheer op regionaal niveau bestudeerd, gevolgd door de studie van visserijbeheer op lokaal niveau. Hiervoor werden verschillende gevalstudies geselecteerd in de vier partnerlanden. Voor België werd onderzocht hoe de kleinschalige visserij ingebed is in het toeristisch weefsel van Nieuwpoort.

Vissersplaatsen en gemeenschappen

'Vissersplaatsen en gemeenschappen', het tweede thema van het GIFS project, tracht de diversiteit die bestaat in verschillende visserijplaatsen vast te leggen, met het oog op het bevorderen van gemeenschapsontwikkeling, gemeenschapsidentiteit en beleidsontwikkeling. Vissershavens hebben immers elk een eigen karakter, vaak met een rijk cultureel erfgoed dat verbonden is met de zee en visserijactiviteiten. GIFS heeft als doel een dieper inzicht te verwerven in het socio-culturele belang van de kustvisserij door middel van de volgende vier activiteiten:

Identiteit van plaats en gemeenschap

'Identiteit van plaats en gemeenschap' is een activiteit die onderzocht wordt door de Universiteit van Greenwich. Deze activiteit zal het belang van de kustvisserij voor gemeenschapsidentiteit, sociale cohesie en toerisme onderzoeken. Het onderzoeken van de betrokkenheid van de gemeenschap gebeurt onder andere aan de hand van vragenlijsten. De rechtstreekse betrokkenheid wordt onderzocht door het bevragen van vissers, terwijl door het ondervragen van inwoners ook de indirecte betrokkenheid achterhaald wordt. De vragenlijst werd zowel met de post verstuurd als online gezet voor het grote publiek. Deze 'De beleving van vissersplaatsen'-enquête creëert een momentopname van visserijplaatsen in het begin van de 21^e eeuw. Door de ervaringen met kustvisserij in de verschillende landen te vergelijken, zal het in de eerste plaats mogelijk zijn een beter begrip op te bouwen van het belang van kustvisserij voor gemeenschappen. Daarnaast creëert het de mogelijkheid van het achterhalen en delen van ervaringen en kansen voor personen die in visserijplaatsen wonen. Ten derde wil dit onderzoek ook bijdragen aan de opbouw van een duurzame toekomst voor de visserijplaatsen.

De enquêtes werden op 26 plaatsen in het GIFS gebied afgenomen, waaronder in Oostende, Nieuwpoort, Zeebrugge en Heist, en leverde een totaal aantal van 1900 ingevulde exemplaren op. De eerste resultaten uit Engeland tonen aan dat de meerderheid van de ondervraagden ouder dan 55 jaar is, een rechtstreekse connectie met visserij heeft en uit een vissersplaats afkomstig



Fig. 2 Flyer ter promotie van 'De beleving van vissersplaatsen'-enquête (Bron: Universiteit van Greenwich).

is. Het grootste deel van deze ondervraagden eet minstens één keer per week vis en varieert daarbij in vissoorten. Ze voelen zich verbonden met de visserij en zijn het erover eens dat visserij een belangrijke waarde heeft in het creëren van hun identiteit. Daarnaast werd het fotoproject 'Mensen, visserij en de zee' gelanceerd, dat aan de hand van foto's een beeld tracht te schetsen van visserijplaatsen in de 21^e eeuw. Om een zo volledig mogelijk beeld te vormen, werden zowel de inwoners van vissersplaatsen, alsook onderzoekers en een professionele fotograaf uitgenodigd om hun visies over visserij met de camera vast te leggen. De foto's worden opgenomen in een digitaal archief en zullen op verschillende tentoonstellingen te zien zijn. De collectie van deze tentoonstellingen bestaat uit de ingezonden foto's, die onderverdeeld worden in verschillende thema's (zoals esthetische waarden, gemeenschapsfoto's, culturele identiteit, educatie en kennis, cultureel erfgoed, inspiratie, sociale relaties, spirituele en religieuze waarden en toerisme en recreatie). De professionele fotografie zal eveneens gebruikt worden om de culturele rijkdom en diversiteit van de kustvisserij in zuidelijk en oostelijk Engeland, Noord-Frankrijk, België en Nederland creatief te illustreren.



Fig. 3 Het visserschip 'Dini' (O62), vertrekt vanuit de haven van Oostende op garnalenvangst. Het schip verlaat iedere dag om 16u30 de haven en komt de volgende morgen om 7u30 terug binnen.

Foto gemaakt door een professionele fotograaf in kader van het fotoproject 'Mensen, visserij en de zee', Oostende, België (Foto: Vince Bevan, 2012).

Vrouwen en sociale samenhang in kustgemeenschappen

De activiteit 'Vrouwen en sociale samenhang in kustgemeenschappen' wordt eveneens onderzocht door de Universiteit van Greenwich. In dit deel ligt de nadruk op de betrokkenheid van vrouwen bij de plaatselijke visserij. Hiervoor werden in de vier partnerlanden interviews afgenomen met vrouwen (maar ook met enkele mannen) die betrokken zijn bij de visserij. Het betreft hier niet enkel vissers, mensen met een job in de visverwerkende industrie of visverkoopster, maar ook toeristische gidsen of een curator in een visserijmuseum, ambtenaren, politici en deskundigen met belangstelling voor of ervaring met de visserij. Met deze interviews trachten de partners van de Universiteit van Greenwich kennis en inzicht te vergaren over het leven en werk van vrouwen, hun taken en verantwoordelijkheden, hun ervaringen met en mening over hun werkplek, hun relatie met de plaatselijke gemeenschap en andere aspecten. Met de uitkomst van het onderzoek hopen de onderzoekers beleidsmakers te informeren en zo een bijdrage te leveren aan het bevorderen van de deelname en de gelijkheid van vrouwen in de visserij.

Visserijactiviteit in het verleden en het heden

De activiteit 'Visserijactiviteit in het verleden en het heden' wordt opgenomen door het Vlaams Instituut voor de Zee. Historische visserijgegevens zijn belangrijk om te bepalen hoe visserijactiviteiten, visbestanden en vissersgemeenschappen op lange termijn veranderen. Het doel is op langere termijn een perspectief te bieden op de huidige en historische betekenis van de kustvisserij voor kustgemeenschappen, vooral in termen van aanvoervolume, economische waarde en rechtstreekse tewerkstelling en hun relatieve betekenis voor de sector in haar geheel. Op die manier wil men een historisch perspectief creëren dat een licht kan werpen op de socioculturele, economische en ecologische veranderingen waar de kustvisserij in de loop der tijd mee geconfronteerd werd en wordt.

The image shows a historical document titled "Veertiende Jaarverslag OVER DE ZEEVISSCHERIJ 1930" (Fourteenth Annual Report on Fishing, 1930) from the "Ministère van Verkeerswezen DIENST VOOR ZEEVISSCHERIJ". The document is from Brugge and is published by "BRUGGE Druk. VERBEKE-L. S. Wulffhagestr. 1931." It is overlaid with a modern statistical table titled "ESPECES DE POISSON" (Species of Fish) from "OSTENDE". The table lists various fish species and their quantities and values.

ESPECES DE POISSON		Quantité et valeur de ch.		
		Kg.	Fr.	BL.
I. Poisson de fond.				
Lotte		155 077	1 017 465	12 289
Vire		273 938	1 828 709	19
Grondin rouge.		116 844	296 890	7 062
Barbio	grande	52 245	485 095	1 281
	moyenne	80 384	867 770	96
	petite	53 505	445 840	
	non classée	35	315	
Total		166 269	1 749 620	3 438
Flétan		6 805	95 685	80
Seiche		81 821	107 151	1 862
Cabillaud	grand	320 350	858 084	712
	moyen	640 156	2 026 659	625
	petit	372 644	785 718	28 69
	non classé			11 949
Total		1 333 159	3 721 361	53
Sebaste		535 521	580 450	
Grondin		443 276	510 977	
Colin		442 357	946 484	
Lingue		81 240	221 840	
Brosme		11 552	22 745	
Merlu	grand	19 020	98 035	
	moyenne	41 021	206 805	
	petite	212 939	218 859	
	non classée			
Total		267 780	452 099	
Plie		169 875	1 041 501	
Scaurel		270 984	1 356 881	
Raie		1 062 373	1 232 463	
Raie radlée		4 490	4 192	
Rouget		24 495	8 448	
Limande		2 012 225	28 319	
Flotte		131 280	47 657	
Eglefin	grand	50 766	50 360	
	moyen			
	petit			
	non classé			
Total		3 634 537	135 000	

Fig. 4 Visserijstatistieken (Foto: VLIZ).

Cultureel erfgoed voor nieuwe economische activiteiten

'Cultureel erfgoed voor nieuwe economische activiteiten' is een activiteit die uitgevoerd wordt door de partners van de Gemeente Middelburg. Deze activiteit zal nieuwe kansen ontwikkelen, in samenwerking met kleine en middelgrote bedrijven, die gericht zijn op het creëren van toegevoegde waarde voor de visserij, door het ontwikkelen van nieuwe producten en diensten en door 'marketing' en 'branding' in verschillende gevalsstudies, waaronder Arnemuiden. Het project in Arnemuiden zal bestaan uit economische vernieuwing met behulp van investeringen in de infrastructuur die het lokale karakter van deze unieke vissersplaats naar boven brengt.

Economie en vernieuwing in vissersgemeenschappen

Kustvisserij is belangrijk voor de lokale economie en de levensomstandigheden van de vissers. Het derde thema van het GIFS project onderzoekt dan ook de 'Economie en vernieuwing in vissersgemeenschappen'. De activiteit **directe en indirecte voordelen van de kustvisserij** wordt geleid door de Universiteit van Brest en zal de directe werkgelegenheid en welvaartsproductie verbonden aan de commerciële visserij evalueren, om een overzicht te bieden van de visserij-economie langs het Engels Kanaal en de zuidelijke Noordzee. Daarnaast worden ook de indirecte voordelen die visserij biedt aan gemeenschappen belicht. Zo heeft de visserij visserijmateriaal nodig, wordt de vis verkocht in de visveiling en zijn er opslagplaatsen nodig. Op deze manier wordt er werkgelegenheid en inkomen voor andere industrieën gecreëerd. Daarnaast maken de partners van de Universiteit van Brest ook een **schatting van de positieve externe effecten gegenereerd door de visserij-industrie**. Deze activiteit zal ingaan op de economische voordelen die voortvloeien uit toeristen die worden aangetrokken door de 'visserijdimensie' van een plaats.

Agrocampus Ouest uit Rennes bestudeert de **niet-vermarktbare waarden van de kustvisserij**. Een enquête zal individuen vragen naar hun hypothetische keuzes en zal zo de aantrekkelijkheid van vissersplaatsen inschatten.

Daarnaast wordt er in dit thema ook een analyse gemaakt van **enkele lokale gevalstudies** in Hastings en Arnhem. De gevalstudie in Hastings wordt geleid door de Universiteit van Brighton en onderzoekt de waarden van lokale bewoners in Hastings ten aanzien van de visserij-industrie en het mariene milieu. Er wordt een analyse gemaakt van de manier waarop het visserijgerelateerde toerisme deel uitmaakt van het plaatselijke toeristische product en de toeristische markt. Ook zal de partner van de Universiteit van Brighton educatief materiaal ontwikkelen met betrekking tot het lokale mariene milieu, en dit in nauwe samenwerking met de lokale educatieve partners.

Meer informatie over het GIFS project is te vinden op www.gifsproject.eu. Je kan er de partners van het GIFS project, informatie over de activiteiten, nieuwsberichten en beeldmateriaal terugvinden.